

Saksbehandler: Gard Lindseth og Kristin Fæhn

Referanse:

KM 06/05

MKR/AU 04.2/06

MKR 21/06

KR 52/06

Saksdokumenter:

Aktuelle tall, statistikk vedr. innvandring til Norge

Innvandring og integrering – Den norske kirkes rolle i et flerkulturelt samfunn (KM-sak)

Sammendrag

Denne saken er en oppfølging og en videreføring av KM 2005 sak 06/05 – Norsk asyl og flyktningpolitikk. Formålet med denne saken er derfor å drøfte og gi premisser for Den norske kirkes rolle i et stadig mer flerkulturelt og multietnisk samfunn, med fokus på hvordan kirken kan være et integrerende fellesskap og hvordan den kan arbeide aktivt for integrering i samfunnet.

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd ber sekretariatet innarbeide kommentarene og gjøre saken ferdig til Kirkemøtet.

Saksorientering:

I Innledning

Bakgrunn:

KM 2005 behandlet sak 06/05 - Norsk asyl og flyktningpolitikk. I vedtakets punkt 6 kommer det følgende bestilling: *Kirkemøtet ber Kirkerådet vurdere å fremme en sak om integrering for Kirkemøtet 2006 når møtets hovedperspektiv er "en åpen kirke".* I tillegg til å være en oppfølging av dette vedtaket, fremmes saken om innvandring og integrering for KM 2006 fordi:

- Innvandring og integreringspolitikk har vært på den politisk agenda i over 30 år, men det er fortsatt et felt med uavklarte premisser og strid om hvilke verdier som skal ligge til grunn for politikken.
- Norge er i ferd med å utvikles fra å være et nokså homogent til å bli et mer flerkulturelt samfunn. Det er samtidig en tendens til at kulturene ikke blandes og at det skapes segregering innad i samfunnet.
- På veien mot et mer flerkulturelt samfunn har religionens plass i det offentlige rom blitt mer synlig. Det er naturlig at kirken engasjerer seg i utviklingen av et samfunn med flerkulturell og flerreligiøs sameksistens.

Formål

Integreringspolitikk handler om menneskeverd, og Den norske kirke bør som en del av sivilsamfunnet bidra til at den offentlige politikken som utvikles på innvandrings- og integreringsområdet bygges på vår kristne og humanistiske arv. For at kirkens røst skal være troverdig, må kirken aktivt delta i integreringsprosessen og skape gjestfrihet i egne sammenhenger. Den norske kirkes menigheter har imidlertid store utfordringer i å være åpne og integrerende fellesskap for mennesker av ulik etnisitet.

Formålet med denne saken er derfor *å drøfte og gi premisser for Den norske kirkes rolle i et stadig mer flerkulturelt og multietnisk samfunn, med fokus på hvordan kirken kan være et integrerende fellesskap og hvordan den kan arbeide aktivt for integrering i samfunnet.*

Dokumentet viser hva som er gjort tidligere i kirken og det diskuterer hvor og hvordan kirken bør arbeide videre med denne tematikken. Samtidig er det vanskelig å diskutere integrering uten å ha et bredere blikk utover samfunnet og mot de politiske myndigheter. Dokumentet kommer derfor avslutningsvis også med noen utfordringer til myndighetene.

Begrepsavklaring/definisjoner

I saksorienteringen vil det bli brukt en del begreper som det innledningsvis er nødvendig å definere.

Førstegenerasjonsinnvandrere: Personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Disse har altså på et tidspunkt innvandret til Norge.

Innvandrerbefolkningen: Omfatter førstegenerasjonsinnvandrere og deres etterkommere (barn). Innvandrerbefolkningen er nå om lag 386 000 personer – Det er 319 000 førstegenerasjonsinnvandrere i Norge, og 68 000 personer er etterkommere av disse.

Ikke-vestlige land= Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa

Etnisitet: Med etnisitet menes en betegnelse som brukes om grupper av mennesker som identifiserer seg med hverandre ut fra rasemessige, kulturelle, språklige, økonomiske, historiske, religiøse eller politiske kriterier

Integrering: Integrering er det gjeldende prinsipp i norsk innvandringspolitikk. I følge Utlendingsdirektoratet betyr integrering at innvandrere og flyktninger blir funksjonsdyktige deler av majoritetssamfunnet, men uten at de mister sin kulturelle eller etniske identitet.

Assimilering: Med assimilering menes det en prosess som innebærer at noe/noen forvandles til å få en større likhet med eller bli identisk med de som bor der de kommer.

Integrering er derfor noe annet enn assimilering. Målet er ikke at innvandrerne skal bli som oss.

Vi bruker ofte ulike betegnelser og merkelapper for å skille mellom ulike mennesker og grupper som kommer til landet vårt. Dette kan oppleves som stigmatiserende. Det er viktig å finne måter å oppheve skillelinjer i samfunnet på. Samtidig må vi også bruke et språk som gjøre oss i stand til å diskutere de faktiske realiteter. Begrepet ”innvandrer” brukes i offentlige dokumenter og er blitt en offisiell kategori. Også i dette dokumentet vil vi derfor bruke betegnelsen innvandrere; som innebefatter både førstegenerasjonsinnvandrere og deres etterkommere (barn).

II Innvandring, samfunn og kirke

Bibelsk begrunnelse

Det er et grunnleggende kall til kristne å være gjestfri. I Bibelen beskrives hvordan flere sentrale skikkelser var innflyttere, og det beskrives hvordan man skal behandle innflyttere. Flere steder i Mosebøkene (2. Mos 22,21; 3. Mos. 19,33f; 5. Mos 10, 17f) minnes Israelfolket om at de selv var innflyttere i Egypt og at de må elske innflytterne. Som barn opplevde Jesus selv hva de vil si å være flyktning (Matt 2). Jesu liv viser oss hvordan vi skal møte fremmede og de mennesker som av ulike grunner er utstøtt av samfunnet. Jesus lærer oss at alle mennesker har et menneskeverd, og han så og behandlet mennesker som enkeltindivider.

Bibelen understreker på flere måter at Gud ikke gjør forskjell på folk (5. Mos 10,17) og at den etniske identiteten ikke er avgjørende overfor Gud (1 Kor 12,13; Gal 3,28; Kol 3,11). En mer utfyllende etisk og teologisk begrunnelse for Den norske kirkes engasjement i flyktning - og innvandringstematikken finnes i dokumentet ”Når så vi deg fremmed og tok i mot deg”, som var bakgrunnsdokumentet for Kirkemøte saken i 2005 om asyl- og flyktningpolitikken.

Som kirke følger vi en godt fundert bibelsk tradisjon når vi engasjerer oss i innvandrings- og integreringstematikken. Det er ikke bare en etisk fordring med begrunnelse i Bibelen, men en

samfunnsmessig nødvendighet at samfunnet legger til rette for inkluderende fellesskap mellom mennesker av ulik etnisk opprinnelse. Under arbeidet med Sannhetskommisjonen i Sør-Afrika understreket Desmond Tutu det afrikanske begrepet "Ubuntu" som retningsgivende for gjenforeningsarbeidet. Tutu (1999) har definert begrepet slik:

En person som har Ubuntu er åpen og tilgjengelig for andre, bekrefter andre, føler seg ikke truet av at andre er dyktige eller gode, for hun har en trygg selvfølelse som kommer av vissheten om at hun hører til et større hele og derfor føler hun seg liten når andre er ydmyket eller krenket, når andre blir torturert eller undertrykket.¹

Ubuntu understreker "hverandre"- tenkningen; at vi er avhengig av å behandle andre bra for at samfunnet skal ha det bra. Tankemodellen gjenfinnes i 1. Kor 12,26: "For om ett lem lider, lider alle de andre med". Dette tankegodset er viktig å ha med i møte med innvandrere

Norge som flerkulturelt samfunn?

I 1970 var innvandringsbefolkningen i Norge 59 200 personer, noe som tilsvarte 1, 5 prosent av den totale befolkningen. Ved inngangen til 2006 var det 386 000 personer med innvandrerbakgrunn i Norge, noe som tilsvarer 8, 3 prosent av befolkningen. Mens det i 1970 var bare 9400 personer som hadde innvandret fra et ikke-vestlig land, hadde i alt 285 300 personer i Norge innvandrerbakgrunn fra et ikke-vestlig land ved inngangen til 2006, noe som tilsvarer 74 prosent av innvandrerbefolkningen.²

Norge er derfor i ferd med å bli et mer flerkulturelt samfunn. Det bor i dag personer med innvandrerbakgrunn i alle landets kommuner, og 14 kommuner har flere enn 10 prosent. Oslo ligger klart på topp med 23,0 prosent, etterfulgt av Drammen (17,6 prosent) og Lørenskog (14,3 prosent). Samtidig er det mye som tyder på at de ulike kulturene og etniske gruppene ikke blander seg med hverandre.³ Innvandrere forteller at Norge fortsatt på mange måter er et *monoetnisk* samfunn, med en rekke trekk og selvsagtheter som fortoner seg annerledes og til dels underlig og ekskluderende. Nordmenn er vanskelig å få kontakt med og omgås hovedsakelig andre nordmenn, utlendinger omgås andre utlendinger.

Å være "innvandrer"

Begrepet innvandrere i den norske debatten får først og fremst betydning og brukes om den delen av de faktiske innvandrere som ikke kommer fra den rike og hvite vestlige verden. De avgjørende markører på fremmedhet blir hudfarge, klesdrakt, språkbeherskelse, etnisk bakgrunn og religion. Det er ikke en felles kultur som har plassert mennesker fra over hundre forskjellige land sammen i denne kategorien – det er en kategorisering som er gjort av etniske nordmenn som bor i landet, for å skille "dem" ut fra "oss". Nordmenn generaliserer og setter på denne måten en rekke mennesker i bås som kun har det til felles at de har kommet hit til landet. En konsekvens av dette er at det oppstår et fellesskap og en felles identitet blant mange innvandrere; de opplever de samme problemene i forhold til diskriminering og med å bli anerkjent i samfunnet som fullverdige samfunnsborgere.

I Norge er den store fortellingen om innvandrerene en ung mann med muslimsk bakgrunn, lav utdanning og kriminelle tilbøyeligheter, en mann som tilhører en

¹ Saksbehandlers oversettelse fra engelsk.

² Se vedlegget for mer statistikk om flyktninger og innvandrere.

³ "Mellom to kulturer", av Algahsi, S., Fangen, K. og Frønes, I. (red.) Gyldendal Akademisk, 2006

gruppe som er overrepresentert i trygdesystemet. Det feminine motstykket er også muslimsk og lavutdannet. Hun er "tilslørt", og har en rekke barn allerede tidlig i tjueårene. Personer med svært ulik etnisk bakgrunn opplever at de blir plassert i disse kategoriene. Om man ikke plasseres i kategorien, skal man i hvert fall forholde seg til den.⁴

Innvandrere defineres av mange i samfunnet som et problem. De er "de" som må tilpasse seg det norske samfunnet og lære å leve som "oss". En slik forståelse av samfunnet dekker for det første over at bak kategoriene "innvandrere" og "flyktning" står det alltid enkeltindivider med ulike kulturbakgrunner, livshistorier og identiteter som har krav på å bli behandlet med respekt. For det andre, dersom vi tenker at innvandrere er en gruppe mennesker som skal tilpasse seg det norske samfunnet, opptrer vi kulturelt sneversynte og navlebeskuende. Det er sunt å få andres blick på oss selv, og gjennom å møte det fremmede og det nye utvikles både kultur og samfunn.

Det motsatt av stereotypene er variasjon. Innvandrer-kategorien åpnes, og blir til en posisjon som inneholder mange og ulike individer. Individer skaper nærhet. Nærheten skaper variasjon, ut av kategoriene kommer mennesker. Som individ er innvandreren forvandlet fra en kategori til en person. Men å kjenne en innvandrere, er ofte ikke nok for at rasistiske fordommer kan avlives. Mang en innvandrere har hørt setningen "men jeg mener jo ikke deg, du er ikke sånn". Individene beveger seg i kategoriernes landskap, å trenge igjennom stereotypene er en kontinuerlig oppgave.⁵

Å være "norsk"

Innvandringspolitikken utfordrer særlig i forhold til hva det vil si å være norsk. Alle fungerende fellesskap trekker grenser omkring seg selv. Det gir bare mening å snakke om norsk identitet i kontrast til andre nasjoners identitet (eks dansk, svensk). "Innvandrere" er i denne sammenheng en kategori som utfordrer det "norske". Innvandrere er norske politisk sett for så vidt som de er underlagt norsk lov og har samme politiske rettigheter som nordmenn, men etnisk sett er de pakistanere, svenske eller italienske ol.

Hovedgrunnen til at jeg ville bli norsk statsborger er at jeg har funnet meg til rette i Norge. Derfor er det naturlig å velge dette. Jeg er mellom to kulturer og har derfor en fordel når det gjelder hva som er bra i begge kulturer (Antoinette Botti, Styreleder og grunnlegger av Pan-African Women's Association – PAWA)⁶

Det finnes en måte å beskrive det norske på som er knyttet til felles referanserammer i språk, historie, kultur, media og til dels religion mm. På samme måte som nordmenn har slike referanserammer felles, har svensker, italienere og andre etniske grupper sine referanserammer. Slike referanserammer oppleves av mange som positive i det de skaper en følelse av at vi har noe felles og er knyttet til viktige verdier. Samtidig kan

⁴ Hentet fra boken "Mellom to kulturer", av Algahsi, S., Fangen, K. og Frønes, I. (red.) Gyldendal Akademisk, 2006, side 17-18

⁵ Hentet fra boken "Mellom to kulturer", av Algahsi, S., Fangen, K. og Frønes, I. (red.) Gyldendal Akademisk, 2006, side 30

⁶ Sitert i "Forslag til troskapsløfte og gavebok for nye norske statsborgere". Til Arbeids- og inkluderingsdepartementet. 3 mai 2006, side 137

identitetskategorien ”norsk” også være ekskluderende for mange av dem som bor i Norge med annen etnisitet. Fornorskingpolitikken som ble ført overfor samene, romani folket og jødene er et eksempel på forakt overfor dem som ikke oppfattet seg som norske. Selv om en hadde som mål å inkludere, virket politikken sterkt ekskluderende.

Flerkulturell forståelse

Det bør være et mål å utvikle en balanse mellom det som er felles og det som er forskjellig. Alle i samfunnet må bidra til å skape rom for en norsk identitet som er romslig og inkluderende, uten at vi oppgir målet om å ha noe felles. Et nasjonalt fellesskap må i fremtiden både bygges på felles verdier og en felles kulturarv, samtidig som den må gi rom for den forskjellighet som ligger i at vi består av en rekke ulike etniske grupper.

Skal det norske samfunnet lykkes med integreringen kreves det at vi utvikler flerkulturell forståelse gjennom flerkulturell kommunikasjon. Da kan det bli synlig at innvandrere er både norske og ”noe annet”, de lever i så måte med flere identiteter. Med en annen kulturell bakgrunn, uten kjennskap til norsk språk, normer og regler vil en innvandrer trenge tid til å finne sin plass i samfunnet. Vi må tørre å snakke om at det å komme til Norge med en annen kulturell bakgrunn kan være en stor utfordring. Kulturell annerledeshet kan skape problemer både for de som kommer som innvandrere og for oss som har vokst opp i landet.

*Mange hvite synes det er rart at jeg som er svart er gift med en hvit kvinne. Jeg har følt rasismen på kroppen, det har blant annet vært vanskelig for oss å leie leilighet.[...] Min kone venter nå barn. I Norge tilhører barnet moren, i Afrika er det faren. Det gjør at jeg føler meg fremmed for det barnet som skal komme. Jeg føler meg så unødvendig.[...] Jeg kunne ikke tenke meg å leve resten av mitt liv i Norge. Jeg håper jeg får med meg familien på å kombinere Nigeria og Norge som hjemland. Kulturen og livsformen i Norge og Nigeria er så forskjellig, og det er så stressende å kjempe både på innsiden og utsiden av meg selv. Den vestlige kultur skuffer meg. Den er moralsk degenerert. Egentlig skulle jeg ønske at jeg aldri hadde satt mine føtter på vestlig jord. Mangelen på moral gjør meg deprimeret.
(Møte med en mann fra Nigeria, 36 år)⁷*

Det norske storsamfunnet kommer mye lengre i integreringspolitikken dersom samfunnsborgerne har med seg den grunnleggende forutsetning at et flerkulturelt samfunn kan være et gode og noe ønskelig. Den delen av samfunnet som er etniske norske må innse at kultur ikke er en gitt størrelse, men noe som er i konstant forandring gjennom ulike kulturmøter. Innvandring representerer i så måte en mulighet.

Kirken som partner i integreringen

Det er offentlige myndigheter som har den primære oppgaven med å legge til rette for at vi får til en god integrering, men Den norske kirke har som et av landets største nettverk og forvalter av ressurser mye å tilby som aktør og samarbeidspartner for å fremme integrering i Norge. For at kirkens røst skal være troverdig, må den aktivt delta i integreringsprosessen og skape gjestfrihet i egne sammenhenger. Uavhengig av religiøs eller etnisk tilhørighet skylder vi som

⁷ Sitert i ”Jeg var fremmed”. Studie- og idehefte om kirken og den fremmede. Kirkens U-landsinformasjon 1998, side 17-18

kristne å ta godt imot og inkludere de mennesker som kommer til Norge. Her kan Dnk ha noe å lære av andre kirkesamfunn i landet vårt.

Kirken har til alle tider vært et fellesskap på tvers av etniske grenser. Evangeliet ble tydeliggjort som et budskap for alle folkegrupper. Den norske kirke gir mennesker en identitet som samtidig er lokal, nasjonal og verdensvid. Som kirke kan vi også synliggjøre hvordan vi har hentet inspirasjon og erfaringer fra den verdensvide kirke og hvordan dette har bidratt til å forme vår egen norske kirke. Den norske kirke har imidlertid ikke vært flink nok til å dvele ved, snakke om og løfte frem alle de positive erfaringene i det offentlige rom som den verdensvide kirke gir oss. Kirkemøtesak 05/05 "En misjonerende kirke" sa i den anledning:

Kirkemøtet bekrefter sin dype samhørighet med de kirker som har vokst fram der Gud har skapt tro gjennom evangeliet. I møtet med den verdensvide kirke erfarer vi glede og inspirasjon i vår tro og tjeneste.

III Kirkens bidrag fram til i dag

Da Norge åpnet for økt arbeidsinnvandring på 1970-tallet kom det ganske snart kirkelige initiativ som svar på de nye utfordringene som innvandringen representerte. Det ble avgitt uttalelser fra Bispemøtet og etter hvert også fra Kirkemøtet, det ble tatt organisatoriske grep, prosjekter og dialogarbeid ble satt i verk.

Uttalelser

I 1975 kom den første uttalelsen fra Bispemøtet om "Vårt forhold til fremmedarbeiderne", i en situasjon der Norge hadde relativt få nye landsmenn. Uttalelsen la vekt på forholdet mellom innvandring og tilrettelegging av forholdene for dem som bosatte seg her. Senere har det kommet flere uttalelser fra Bispemøtet (34/79, 24/93, 15/94, 03/99). Disse vektlegger ulike sider ved temaet innvandring, alt etter som hvilke utfordringer som til enhver tid har vært/blitt opplevd som presserende, så som kirkeasylsaken i 1993. Adressatene for uttalelsene har dels vært de offentlige myndighetene og dels ulike nivåer i kirken. I alle uttalelsene er menighetenes oppgave understreket spesielt, med bl.a. å "tilby praktisk hjelp og å utvikle fellesskapsformer som på en naturlig måte inkluderer fremmedarbeidere og deres familier" (1975) og "å vise vennlighet, hjelpsomhet og gjestfrihet mot dem som er fremmede" (1979). Biskopene minner spesielt om den oppgaven det er å hjelpe kristne innvandrere til å finne sin plass i menigheter og i andre kristne sammenhenger.

Organisering

Da Kirkemøtet hadde "Kirkens innvandrerarbeid" på sin agenda i 1986, var det organiseringen av kirkens arbeid på dette feltet som stod i fokus. Man var opptatt av at dette feltet fikk prioritet i den sentralkirkelige administrasjonen og gikk inn for en midlertidig løsning ved at Oslo bispedømmes innvandrerkonsulent også ble tillagt et nasjonalt ansvar. Oslo opprettet en særskilt stilling for dette feltet i 1981, og denne var fram til 2005 den eneste stillingen i kirken med dette som spesielt ansvar. I 2005 ble "Kirkelig nettverk for integrering av flyktninger og innvandrere" etablert, med en egen stilling til å følge dette arbeidet (se nedenfor). Kirkemøtets henstilling fra 1986 var med dette blitt realisert. Både Bispemøtet og

Kirkemøtet oppfordret bispedømmene til å opprette egne innvandrerrutvalg. Dette ble etterkommet i noen bispedømmer.

Norsk Økumenisk Forum for Innvandringssspørsmål - NØFI

Forumet ble opprettet på midten av 1980-tallet, med det formål å utveksle erfaringer, tanker og idéer vedrørende innvandringssspørsmål. De som har deltatt i forumet fra starten har vært: Frikirkens ulandsinformasjon, Norges Kristelige Studentforbund, Frelsesarméen, Metodistkirken, Kvekerne, Oslo bispedømmeråd, Mellomkirkelig råd. Baptistkirken og Kristent Interkulturelt Arbeid kom med på et senere tidspunkt. Den katolske kirke ved Norges Unge katolikker var med noen år. Etter at Flyktningnettverket ble etablert, anså forumet sin virksomhet i stor grad ivaretatt av det nye organet og anbefalte overfor Norges Kristne Råd at forumet ble nedlagt.

Kristent Interkulturelt Arbeid

Initiativtakerne til organisasjonen Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA) så tidlig utfordringene og startet opp i 1974 (den gang: Kristent innvandrerarbeid). Dette er nå den største organisasjonen i landet som arbeider for innvandrere, flyktninger og asylsøkere. KIA's formål er å hjelpe kristne med minoritetsbakgrunn til å finne seg til rette i kirker og forsamlinger i Norge, presentere kristen tro for dem som ønsker å bli kjent med denne, drive diakonalt arbeid og arbeide med holdninger, informasjon og kursvirksomhet innad i kirken og i samfunnet. Organisasjonens "Lov" er Likeverd, Omsorg, Vennskap. KIA er et økumenisk samarbeid der de fleste bispedømmeråd, frikirker og misjonsorganisasjoner er medlemmer og samarbeidsparter. Landet er delt inn i åtte regioner, med kontorer i følgende byer: Oslo, Drammen, Skien, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Ålesund og Trondheim.

Prosjekter og tiltak

Gjennom årene har det blitt tatt initiativ til prosjekter og tiltak på ulike plan i kirken, til dels i samarbeid med andre kirkesamfunn, organisasjoner og institusjoner. Noen av disse blir omtalt i det følgende.

"Vennekontakttjenesten"

Et 3-årig prosjekt med vennekontakttjeneste for innvandrere ble etablert i Oslo bispedømme. Asker, Bærum og Oslo hadde vært sitt prosjekt der kirken samarbeidet med kommunenes flyktningkontor og Norges Røde Kors, med UDI -region øst som observatør. Prosjektidéen ble spredt til hele landet, med den målsetting at menighetene skulle være det koordinerende ledd i arbeidet. Etter en del tid påtok Røde Kors seg å følge opp prosjektet, som i evalueringen var blitt anbefalt å skifte navn til "Flyktningeguiden". Røde Kors organiserte arbeidet med egne folk og ressurser og fikk etablert en mer permanent ordning.

"Kirkelig dugnad for flyktninger"

I 1993/94 kom det spesielt mange flyktninger til Norge på grunn av krigen på Balkan. Myndighetene lanserte i den forbindelse begrepet "Nasjonal dugnad" for å engasjere det norske folk i integrering i lokalsamfunnene. "Kirkelig dugnad for flyktninger" ble kirkens bidrag, der Den norske kirke og Norges Kristne Råd gikk sammen om prosjektet, støttet av kommunal- og arbeidsdepartementet. Målsettingene for det lokale arbeidet var å arbeide for åpne og inkluderende lokalsamfunn, arbeide for å skape vilje til sameksistens på tvers av bakgrunn, kultur og tro, arbeide for å integrere flyktningene i de lokale nettverk. Prosjektledelsens oppgave var å bistå lokalmenighetene med rådgivning, metodeutvikling,

kompetanseutvikling og prosjektstøtte. 71 menigheter var prosjektets primære målgruppe, men Kirkelig dugnad ønsket å utfordre samtlige menigheter i landet.

Erfaringer og konklusjoner finnes i egen rapport, men følgende kan trekkes fram her: Kontakten med kommunenes flyktningansvarlige var entydig positiv, integrering er langsiktig arbeid og er i første rekke avhengig av lokalt engasjement (mindre av penger). En spesiell utfordring ble det å arbeide for å integrere mennesker som kun hadde ”midlertidig beskyttelse” og ikke skulle bli boende permanent i Norge.

MOD (Mangfold og dialog)

Mangfold og dialog er en samling metoder som tar utgangspunkt i normale menneskelige reaksjoner på endringer i samfunnet. Man arbeider ut fra troen på at det i et demokrati er nødvendig å kunne samtale om redsler, vurderinger og handlingsalternativer uten aggresjon. MOD er et konkret virkemiddel for å virkeliggjøre målene om integrering av innvandrere i samfunns- og arbeidsliv. MOD-arbeidet foregår gjennom kurs av 2- til 3 dagers varighet. Deltakere er et bredt spekter av elever, studenter og yrkesaktive.

MOD-konseptet forvaltes av organisasjonene Norsk Folkehjelp, Utdanningsforbundet, Norges Røde Kors og Den norske kirke. Den norske kirke har ansvar for at menighetene får del i MOD. Prioriterte målgrupper er konfirmanter, frivillige og ansatte medarbeidere. Det arbeides også inn mot andre trossamfunn.

MOD har røtter tilbake til Kirkenes Verdensråds ”Programme to Combat Racisme”. Sverige har brukt programmet fra 1989. Forskning i vårt naboland på ulike antirasisme-kampanjer har vist at MOD er et av de få som har betydning i det holdningsskapende arbeidet.

Kirkelig nettverk for integrering av flyktninger og innvandrere

Kirkelig nettverk for integrering av flyktninger og innvandrere er et økumenisk forum som ble formelt etablert 16. mars 2005. Nettverket har sitt sekretariat i Norges Kristne Råd og vil bidra til en nyutvikling av norske menigheter, kirker, kirkelige organisasjoner og institusjoners engasjement for og arbeid sammen med flyktninger og innvandrere. Konkret kan det handle om:

- Formidle informasjon til/fra medlemmene
- Organisere kurs og fagforum
- Bygge relasjoner til miljø innen flyktning- og innvandrerearbeid
- Være et kontaktpunkt og pådriver overfor norske myndigheter
- Dokumentere erfaringer fra kirker og kirkelige organisasjoner og institusjoners flyktning- og innvandrerearbeid, og bidra til å spre erfaringene samt metodeutvikling av dette arbeidet

Nettverkets eiere er alle deltakende menigheter, kirkesamfunn, kirkelige organisasjoner og institusjoner. Disse utgjør også nettverkets medlemmer. Disse er: Kirkens Nødhjelp, Stiftelsen Betanien, Kirkens Bymisjon, Den norske kirke ved Mellomkirkelig råd og Oslo bispedømmeråd, Diakonhjemmet, Det norske baptistsamfunn, Kristent interkulturelt arbeid, Pinsekirken i Bærum, Norges Kristelige Studentforbund og Frikirkelig Studieforbund.

Lokale prosjekter og tiltak

Det finnes ingen nøyaktig oversikt over hva som finnes av lokale tiltak og prosjekter med sikte på integrering. Den landsomfattende kartleggingen av diakonalt helsearbeid i Den norske kirke 2004 viste at sytten prosent av menighetene har kontakt- og fellesskapsbyggende arbeid rettet mot flyktninger/innvandrere. Dette dreier seg om tiltak over en bred skala, så

som norskkurs, tverrkulturelle temasamlinger, kontaktarbeid, dialogarbeid og aktivitetsgrupper for kvinner, tverrkulturelt kafétilbud. Tsunami-katastrofen, jordskjelvet i Pakistan og striden om Muhammed-karikaturene har i den siste tiden gitt støtet til flere konkrete møtepunkter og tiltak lokalt.

Myndighetene regner med at ca 1/3 av innvandrere og flyktninger som kommer til Norge er kristne. Da tar man utgangspunkt i opprinnelseslandets dominerende religion og kultur. På denne bakgrunn kan man anta at et fåtall av innvandrere tilhører den evangelisk- lutherske tro og derfor kjenner åndelig tilhørighet til Den norske kirke. Kirke- og trostilhørighet blir altså ikke registrert.

Mange innvandrere som kommer fra tradisjonelle kristne kulturer ønsker å slutte seg til kirke- og menighetsliv der de bosetter seg, og da primært til det kirkesamfunn de allerede tilhører. Mange kirkesamfunn i Norge som får store grupper nye medlemmer tilsluttet sin menighet har vist stor vilje til inkludering og har satset mye på å ta vel imot dem. Baptistkirken har for eksempel ansatt en egen "innvandrerprest". Erfaringer viser imidlertid at når større grupper av innvandrere slutter seg til enkelte menigheter, så har de etter en tid behov for å organisere seg som egen menighet, med gudstjenestefeiring på sitt morsmål. Det er i dag registrert 52 kristne etniske menigheter i Oslo. Disse spenner over et bredt spekter av ulike kirkesamfunn, også lutherske (Svenska kyrkan). Den katolske kirke har maktet å holde menigheten sammen ved å tilby messer på en rekke ulike språk og har ansatt prester med ulik etnisk bakgrunn til å betjene de forskjellige gruppene i menigheten. Disse gudstjenestene finner sted i den lokale kirke.

Religionsdialog

Kirken har i dialogen med innvandremiljøene lagt vekt på samtale om religion, i første rekke forholdet kristendom – islam. Dialogen har vært et møte mellom likeverdige parter, ved personlig deling og gjensidig lytting. Et viktig utgangspunkt var konferansen "Norge som et flerkulturelt samfunn" i 1988, der også representanter for muslimske trossamfunn deltok. Dialogsenteret Emmaus ble etablert av Den nordiske Kristne Buddhistmisjonen (nå: Areopagos) i 1991 og har etter hvert utviklet seg til å bli et "senter for dialog og spiritualitet". I 1993 ble "Kontaktgruppen for Mellomkirkelig råd og Islamsk Råd" opprettet. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn kom til i 1996, etter initiativ fra flere av minoritetssamfunnene. Sammen med Verdikommisjonen ble det initiert et meget representativt dialogprosjekt som spente over et bredt spekter av temaer (skolespørsmål, samlivsspørsmål, familie, vold og krig, forbruk og rettferd, religions- og livssynsfrihet). Det har også blitt etablert regionale fora for tros- og livssynsdialog i flere byer. En mer utfyllende beskrivelse om religionsdialogen finnes i kirkemøtesaken om religionsmøte (se KM-sak nr XX "utfordringer i religionsmøtet")

IV Konkrete utfordringer til/for Den norsk kirke og virkemidler for å møte dem:

a) Innad i kirken

Den norsk kirke sentralt og regionalt

Dnk har engasjert seg på mange måter siden innvandringen tok til for alvor. Det har vært uttalelser og oppfordringer, ulike former for bredt samarbeid om ulike prosjekter og tiltak. Gjennom praksis har kirken kunnet bidra til endrede holdninger.

På flere nivå har kirken viktige ting å bidra med i integreringsdebatten. Evangeliet fremhever alle menneskers likeverd og kirken bringer med seg en trosbasert motivasjon til åpenhet og kommunikasjon med gjester og innvandrere. Det å være kristen er også å være del av et internasjonalt fellesskap av troende. Det betyr noe å ha en religion i bunnen. Troen binder oss sammen og preger språk, kultur, ritualer og verdivalg. Slik gir kirken både en lokal tilhørighet og en internasjonal identitet. Ut ifra den kristne arven får vi særlig hjelp til å se verden fra de marginaliseres side. Kristen tro bringer håp og tillit og en kristen identitet kan være en styrke i møte med det fremmede. Uten å være trygg på egen *identitet*, er det vanskelig å møte andre.

Fra sentralt hold er imidlertid ikke satsningen og fokuset på feltet integrering spesielt sterkt hvis man sammenligner med andre kirkesamfunn i Norge. Arbeidet bæres i stor grad av entusiaster ute i en del menigheter. Derfor er det viktig at både menighetsråd og ansette setter arbeidet med innvandrere inn i sine planer og prioriteringer. Når det gjelder *organiseringen* av dette feltet i Den norske kirke, vil det være behov for å se på framtidige strukturer og ansvarsforhold.

I sin masteroppgave i diakoni "Menneskeverd i ingenmannsland" (2006) skriver Line Johnsen om kirkens rolle i forhold til ureturnerbare asylsøkere i Norge. Hun skriver at asylsøkerne har forventninger til kirken og er blitt skuffet (s. 73-74):

Spesielt de som kom fra kristne land hadde fått seg en kalddusj i møte med Norge. De trodde de kom til et kristent land, og hadde forventninger til at kirken og de kristne ville stille, men møtet med Norge var annerledes. Deres opplevelse var at det omtrent ikke fantes kristne her. Hvor var kirken? Det gikk igjen blant mine respondenter at de hadde hatt lite eller ingen kontakt med Den norske kirke, og ingen av dem hadde kontakt med Den norske kirke per i dag. For meg som er en del av den bekjennende, misjonerende, tjenende og åpne norske folkekirken var det ganske tankevekkende.

Kirken bør ha en strategi om kompetanseheving i kirken på det flerkulturelle og flerreligiøse. Fordi kommunikasjon og kontakt er noe av det viktigste i møtet med disse utfordringene vi her tar opp må kirken arbeide målrettet med kompetanseheving på alle nivåer i kirken. Et flerkulturelt perspektiv bør bygges inn i gudstjenestereformen, kirkens dokumenter og strategier, for eksempel diakoniplaner, trosopplæringsplaner, kommunikasjonsplattformen, plan for kirkemusikk mm.

Det er også viktig å ha perspektivet om en misjonerende kirke med seg når en lager planer som omhandler innvandring og integrering. Kirkemøtesak 05/05 "En misjonerende kirke" sa blant annet følgende:

Misjonens utgangspunkt er Guds kjærlighet i Jesus Kristus, "han som gav avkall på sitt eget og tok på seg en tjeners skikkelse." Denne kjærligheten skal prege alt kirken gjør. Som en bekjennende, tjenende og åpen kirke skal den dele det gode budskapet om Guds frelse i Jesus Kristus med alle og slik være en misjonerende

kirke. Sammen med hele den verdensvide kirke deler vi budskapet gjennom dialog, forkynnelse, fortelling og nærvær. Alle har noe å bidra med og noe å motta i misjon.

Det er viktig å gjøre bruk av den kompetansen som finnes hos Kristent interkulturelt arbeid (KiA), Flyktningnettverket under Norges Kristne Råd og misjonsorganisasjonene. Misjonærer har erfaring med å arbeide i en annen kultur som kirken må benytte seg av. Det diakonale arbeidet må særlig styrkes på dette feltet. Diakoni overfor innvandrere skal ikke handle om "at vi hjelper dem", men være en kamp for rettferdighet og likeverd der det å fremme innvanderens egne ressurser er viktig. I dag kan en ta en diakoniutdanning uten å komme i kontakt med tematikken innvandring og integrering. Diakoniutdanning og annen kirkelig utdanning bør gi flerkulturell kompetanse. Den diakonale utfordringen handler her ikke bare om det de ansatte diakoner har ansvar for, men om hvordan kirken møter og gir rom for mennesker fra andre kulturer i sin liturgi, forkynnelse og undervisning.

Den lokale kirken

Hva er så de konkrete utfordringene for Den norske kirke på lokalplan? De fleste lutherske kristne innvandrere er fra vestlige land, få antas å ha ikke-vestlig bakgrunn. Uansett, en innflytter fra fjern eller nær bør kjenne seg sett og *velkommen i en ny menighet*. Det bør gjelde uansett hvilken kirkelig tilhørighet man har hatt der man kommer fra. I bymenigheter kan det være vanskelig å oppdage nye faste gudstjenestebesøkende, men med oppfinnsomhet kan man også nå disse. Historiene om dem som selv tok kontakt med kirken og siden aldri hørte noe mer, er for mange. Her er det et betydelig forbedringspotensial.

Det må vises klokskap og respekt for innvanderens kirkelig identitet. Samtidig må det opplyses om at for å bli fullt medlem i Den norske kirke med stemmerett, må en melde seg inn uansett hvilken kirkelig tilhørighet en har hatt i utlandet. I rundskriv fra Kultur- og kirkedepartementet av 01.02. 2006 pålegges kirkebokfører å forvise seg om at den som vil bli medlem er *døpt*. Men hvor vanlig er det å ha med seg dåpsattest når man kommer til landet? Innvandrere som ikke har dåpsattest bør møtes med den tillit og gjestfrihet at vi tror dem på deres ord når de sier de er døpt.

Bønn for de fremmede: Gode Gud, vi vet at Jesus som lite barn sammen med sin familie dro til Egypt som flyktninger. Vi vet at de var fremmede i et nytt land, adskilt fra sin øvrige familie, landsbyfelleskapet og alt de holdt av. Vi vet at Jesus i hele sin virketid omga seg med fremmede, med marginaliserte, med de utstøtte fra samfunnet. Vi ber nå for dem i vårt samfunn og i vårt nærmiljø som er adskilt fra dem de holder av, fordi de har blitt tvunget til å flykte til et annet land for å finne arbeid, midlertidig opphold eller asyl. Hjelp oss å si velkommen til de fremmede iblant oss slik Jesus gjorde. La dem finne et hjem i våre hjem, husrom og beskyttelse i våre kirker, bekreftelse på sitt menneskeverd og det å være barn av Gud som våre søstre og brødre (Fra: "Church of the Stranger", Christian Conference of Asiam 1997)⁸

Mange innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn tilhører kirkesamfunn utenfor Den norske kirke. Men det er ikke menigheter fundert på deres etnisitet eller konfesjon på alle stedene de

⁸ Sitert i "Jeg var fremmed". Studie- og idehefte om kirken og den fremmede. Kirkens U-landsinformasjon 1998, side 56.

bosetter seg. Hvordan kan lokalmenigheten bli et åndelig hjem i en slik situasjon? Hvilke barrierer finnes, hvilke av dem kan løses og hvilke må man leve med?

Den norske kirke praktiserer et åpent *nattverdfellesskap*; det betyr at alle mennesker er velkommen uansett hvilket kirkesamfunn de tilhører. Det er altså mulig med full deltakelse i det gudstjenestelige fellesskapet. *Liturgien* er universell, men med sine norske tilpasninger oppleves den ikke alltid slik. Menighetene utfordres til å reflektere over hvordan kirkens verdensvide fellesskap kan bli tydeligere i gudstjenesten og hvordan tradisjoner fra andre land kan berike det liturgiske arbeidet. Ved å gjøre bruk av flerkulturelle gudstjeneste-verksteder kan den enkelte menighet få et mer inkluderende gudstjenestefellesskap som feirer mangfoldet i kirken. Kirkemøte ba menighetene i sak 05/05 "En Misjonerende kirke" om: *å åpne gudstjenestefeiringen så den gir rom for ulike kulturuttrykk og legge til rette for praktisk deltakelse av alle mennesker, inkludert mennesker med ulik språklig og kulturell bakgrunn.*

Arbeid er en viktig nøkkel til integrering. Det å rekruttere mennesker med innvandrerbakgrunn til kirkelig utdanning og stillinger vil være viktig for kirkens arbeid. Spesielt bør en søke å få ansatt personer med innvandrerbakgrunn i områder der en stor andel av befolkningen er innvandrere. Det bør også legges til rette for og oppfordre menigheter til at personer som har språk – eller arbeidspraksis i forbindelse med introduksjonsordningen (se Figur 1) kan ha praksis i menigheter. Bispedømmene utfordres til å legge til rette for at medarbeidere fra andre kirker kan gjøre tjeneste i vår kirke i samarbeid med fellesrådene, de sentralkirkelige råd og misjonsorganisasjonene. I følge Kirkelovens bestemmelser kan stillinger og verv innen kirken kun innehas av kirkens medlemmer (§ 29). Men biskopen kan dispensere fra dette kravet (Tjenesteordning for biskop § 11). Dette kan dermed gi adgang til også å stille til menighetsrådsvalg. Innvandrere som ønsker å stille til valg bør imidlertid oppfordres til å melde seg inn i Dnk.

Mange kristne med innvandrerbakgrunn ønsker å danne egne grupper, noen også egne menigheter, med *gudstjenestefeiring* på sitt morsmål. For disse er det et problem både å finne prest/menighetsleder som snakker deres morsmål og å finne egnede lokaler for sin gudstjenestefeiring. Det siste er en utfordring for menighetene som disponerer både kirkerom og menighetshus, eller for de kristelige organisasjonene med sine bedehus. Når det gjelder kirkerommet, er det kirkelig fellesråd som bestemmer leietakstene for å dekke utgiftene. Her bør det utvises både sjenerøsitet og fleksibilitet. På den annen side er det en balansegang her i forhold til å integrere innvandrere i det lokale menighetslivet. Hvis man legger til rette for at nasjonale/etniske grupper som ønsker det skal kunne ha egne samlinger, bør man samtidig gå inn for at gruppen har kontakt med en menighet i Den norske kirke eller annet kirkesamfunn, gjerne formalisert, for eksempel ved at lederne har et nettverk sammen med prester i de norske menighetene. En bør være åpen for at slike menigheter kan være en del av Den norske kirke. I de tilfeller der innvandregruppene har en annen kristen konfesjon enn den lutherske, må en uttrykke varsomhet og klokskap i forsøket på å integrere disse i Den norske kirkes aktiviteter. Det må være mulig å kjenne seg velkommen i Den norske kirke med en annen konfesjonell bakgrunn, uten å føle at en blir presset til å bli lutheraner.

En annen mulighet er å etablere særskilte *innvandrermenigheter*, for innvandrere og for nordmenn som vil være del av et flerkulturelt kirkelig fellesskap. Bergen Internasjonale Menighet (BIM) som ble startet i september 2002 er eksempel på en slik type menighet. BIM er en menighet innenfor rammene av Den norske kirke, men ønsker kristne fra alle tradisjoner velkommen. I Gudstjenesten, som holdes i St. Markus kirke, brukes hovedsakelig engelsk,

men også norsk og andre språk benyttes. Det tilrettelegges for tolkning til eget språk, dersom det er mulig.

Det siste året har Bergen Internasjonale Menighet (BIM) hatt ein fin vekst. Det er framleis ein liten forsamling, men gjennomsnittet i gudstenestebesøket har gått opp frå 35 til over 50. Ein del av veksten har den kinesiske gruppa stått for, og no har dei begynt med eigne gudstener på kinesisk ein gong i månaden. [...] Den kinesiske klubben i Bergen har hatt fleire nasjonale festar i St. Markus-kyrkja. Dette er ein sekulær klubb som blir leda av Sally Chan. Ho er kristen, og driv restauranten Mandarinen ved Sletten senter. At klubben har lagt festane sine til kyrkja, har hatt ein viktig funksjon fordi det har bidratt til at kyrkja og bibelgruppa er blitt kjent i det kinesiske miljøet i Bergen.⁹

En virkelighet som flere menigheter nå møter, særlig i de store byene, er å skulle være menighet i områder hvor det bor mange mennesker med annen religiøs bakgrunn. Kirken bør være åpen for at mennesker av annen tro kan ta del i våre fellesskap. Det bør skapes lavterskeltilbud - uten aktiv kristen trosutøvelse og verbal forkynnelse - der de kan føle seg hjemme. Samtidig er det viktig å være tydelig på at vi er kristne og at vi også har trosutøvende aktiviteter hvor de er velkomne. Denne tydeligheten på hvem vi er og hva vi tilbyr oppleves også som viktig for muslimene. Det finnes historier om muslimske foreldre som er glade for at deres barn er med i kristne ungdomsforeninger, fremfor en kommunal, fordi de føler seg tryggere på rammene i den kristne foreningen. Er vi trygge på oss selv og på hvor vi har hverandre, kan vi også snakke om det som forener oss på tross av ulikt religiøst ståsted.

b) Kirken i samfunnet

UKM 2006 behandlet tema innvandring og integrering sammen med temaet "En åpen kirke" – og innledningsvis i vedtaket står det:

"En åpen kirke er i stadig utvikling og lar seg forandre også i møte med mennesker med innvandrerbakgrunn. I en åpen kirke er det lov å være uenige. Der lyttes det med respekt til de ulike stemmene og man finner en inkluderende måte å samtale på."

Som kirke må vi alltid spørre oss om vi er åpne for det nye og fremmede og om våre holdninger innbyr til gode møter med den andre. Vi bør alltid stille oss spørsmålet: "Når så vi deg fremmed og tok i mot deg? (Matt 25, 38). Som en del av sivilsamfunnet, har kirken i denne sammenheng minst to oppgaver: For det *første* bør den lokale kirken kommunisere overfor kommunale politikere og byråkrater at den ønsker at flyktninger skal bosettes i sin kommune. For det *andre* er det mål at alle – uansett tros- og livssynstilhørighet – skal finne sin plass og rolle i lokalsamfunnet. Her har kirken en diakonal oppgave i å bidra til å skape møteplasser og fellesskap, og å ta i bruk nødvendige ressurser og kompetanse. Kirken har en oppgave både overfor sine medlemmer og trossøsken, og de som for øvrig bor i lokalmiljøet, men tilhører andre religioner og livssyn.

Identitet. Som innvandrere kan en lett føle at en dras mellom ulike kulturer og identiteter slik at en blir kulturelt hjemløs. Det er viktig at innvandrere opplever det som en styrke å være tokulturell, eller å ha flere identiteter. I denne sammenheng må det også trekkes frem at

⁹ <http://www.bergenchurch.no/kinesisk.htm>, skrevet av menighetens prest Geir Sakseid 26. april 2005

mange nordmenn har felles erfaringer med dem som kommer til Norge for å bosette seg. Nordmenn har også reist og emigrert. Kirken bør bidra til å synliggjøre at det er noe allmennmenneskelig ved det å holde på sitt opphav samtidig som man orienterer seg i det nye landet.

Kommunen er kirkens viktigste samarbeidspart når det gjelder integrering. Det er kommunene som har ansvar for introduksjonsprogrammet (se Figur 1 og 2). Kommunene har sine flyktningskonsulenter som har detaljkunnskap om forholdene og behovene i kommunen. De kjenner til hva andre organer og organisasjoner i kommunen gjør og kan dermed koordinere ressursene. I kommunenes arbeid med å bosette og integrere nyankomne flyktninger blir sivilsamfunnets organisasjoner trukket inn, og kirken har her en god muligheter for å komme inn med presentasjon og tilbud. Her kreves det at kirken ikke bare venter på å bli kontaktet av kommunenes flyktningskonsulenter, men at den er aktivt oppsøkende. Menighetene oppfordres til å kontakte innvandrere og mennesker på asylmottak, til å vise dem tilbudene, møte dem og inkludere dem. Det er også naturlig at kirken søker samarbeid med organisasjoner som driver arbeid for lokal integrering, slik som Røde Kors gjennom "flyktningsguiden".

Introduksjonsordningen

Introduksjonsordningen skal bidra til en lettere og raskere integrering av nyankomne flyktninger til det norske samfunnet. Alle kommuner som bosetter flyktninger har plikt til å tilby introduksjonsprogrammet. Deltakelse i kommunale introduksjonsprogram er obligatorisk for flyktningene.

De kommunale introduksjonsprogrammene tar sikte på å gi grunnleggende ferdigheter i norsk samt innsikt i norsk samfunnsliv. Det er også viktig å forberede deltakerne på et aktivt arbeidsliv eller motivere til utdanning. Personer som deltar i programmet har krav på en introduksjonsstønad. Det er lagt opp til et nært samarbeid mellom kommune og Aetat i arbeidet med programmet.

Integrerings og mangfoldsdirektoratet (IMDI) har veilednings- og oppfølgingsansvar overfor kommunene og deres arbeid med ordningen.

Kilde: www.imdi.no

Figur 1. Introduksjonsordningen

Retten og plikten til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere er lovfestet fra 1. september 2005.

Voksne innvandrere med en oppholdstillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse, har rett og plikt til å gjennomføre 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det er kommunen som har ansvar for å tilrettelegge opplæringen.

For å få bosettingstillatelse eller norsk statsborgerskap, må innvandrere gjennomføre 300 timer opplæring eller kunne dokumentere tilstrekkelig kunnskap i norsk eller samisk.

Kilde: www.imdi.no

Figur 2. Rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Det finnes mye *kompetanse* og lang *erfaring* i kirken vedrørende integrering av innvandrere som kirken kunne gjøre seg bruk av i større grad. Kristent interkulturelt arbeid (KIA) og Flyktningnettverket, som begge er omtalt ovenfor, ønsker å være ressurssteder for menighetene. Enkeltpersoner og miljøer har integrering og dialog som sitt speciale. Det er utarbeidet mye litteratur og ressursmaterieell som fins på internett, samt lenker til ressurssteder. Spesielt skal nevnes en nyutgivelse som spesielt vil legge til rette for det lokale møtet på tvers av kultur og religion. Ressurspermen ”På vei mot et inkluderende samfunn” er et praktisk verktøy for å skape flerkulturelle fellesskap.

Som trossamfunn har kirken et særlig ansvar for å reflektere over teologiske/eksistensielle spørsmål i møtet med mennesker med en annen tro. Vi må i dagens samfunn i økende grad ta stilling til at mange innvandrere har tatt med seg sin religion til landet. Det har vært knyttet mye oppmerksomhet til veksten i *antallet muslimer* i Norge.¹⁰ Økningen henger sammen med at det har vært stor innvandring fra land hvor islam er hovedreligion. I 2003 var det nesten 115 000 innvandrere i Norge med bakgrunn fra land der islam er hovedreligion, og tallet på medlemmer i muslimske trossamfunn var 76 000. Karikaturstriden i vinter har tydelig synliggjort religionens viktige plass i det offentlige rom og i mange innvandreres liv. Den viste også at norske muslimer legger vekt på at de vil være norske og vil være lojale mot Norge som land og fellesskap. Det har i flere år pågått en religionsdialog mellom Dnk og islamsk råd, og dette skapte et fellesskap og en tillit som kom Norge som samfunn til gode under denne krisen.

Det er ikke annet å forvente enn at en del menigheter og trossamfunn på ”begge sider” vil være redde for *religionsdialog*. De frykter at dette vil føre til en relativisering av den religiøse troen. Religionsdialog kan være krevende, men i det flerkulturelle og flerreligiøse Norge er det mer og mer viktig å legge til rette for åpne og trygge møter mellom mennesker av forskjellig tro og religiøs tilhørighet. Det er nå viktig å oppmuntre til at slike møter også skjer på lokalplan i kirken, og en nytilsatt prosjektleder i de sentralkirkelige råd skal nettopp hjelpe menighetene i dette. Samtidig vil Kirkemøtet 2006 ha til behandling saken ”utfordringer i religionsmøtet”, som vil fungere som en praktisk hjelp til lokalmenighetene. KRL-faget gir mange unge hjelp til tverreligiøs og tverrkulturell kommunikasjon. Her kan skolen bistå kirken i å bygge opp kompetanse ved å tilrettelegge for at det blir et fag som åpner for gjensidig respekt og forståelse.

¹⁰ Tallet har økt fra 1 000 i 1980 til 76 000 i 2003.

http://www.ssb.no/emner/00/02/notat_200466/notat_200466.pdf

V utfordringer til politiske myndigheter

Integreringspolitikk handler om menneskeverd, og en må være særlig på vakt mot tiltak og ordninger som krenker menneskeverdet. Den norske kirke vil at myndighetene vektlegger følgende prinsipper i integreringspolitikken:

Gi folk en god start. Deltakelse i kommunale introduksjonsprogram er obligatorisk for flyktingene. Introduksjonsprogrammet har imidlertid noen hull. Den inneholder ikke rett til lønnet fødselspermisjon. For å ha krav på familiegjenforening stilles det også krav om at en økonomisk må kunne underholde sin ektefelle/familie. Introduksjonsstøtten er såpass lav at en i praksis må være i jobb for å kunne få familiegjenforening, noe som fort kan ta tid. I menneskerettighetene står det at alle har rett på et familieliv, og i lys av dette burde det også være en rett til familiegjenforening for nyankomne innvandrere. Det er vanskelig å skape seg et nytt liv i et nytt land når en går og venter på at en skal bli gjenforent med sin familie. En annen utfordring som særlig kaller på oppmerksomhet er de innvandrere som ikke omfattes av verken introduksjonsprogram eller norsktilbud (se Figur 1 og 2). To grupper som ikke omfattes av noen av disse ordningene er EØS-borgere og studenter/Au pair. En tredje gruppe er arbeidsinnvandrere og ektefeller av arbeidsinnvandrere.

Språk er fundamentalt for integrering. Introduksjonsprogrammet gir ikke alle grupper rett til gratis norsk kurs. Det er viktig at også innvandrere fra EØS-land får dette tilbudet. Samtidig må det utvises fleksibilitet i forhold til innvandrernes kompetanse. Alle har ikke behov for å gå like lenge på kurs. Regelverket er i dag slik at en ikke har krav på norsk kurs før en er sikret opphold. Dette forsinker integreringsprosessen og kirken ber om at alle flyktinger og innvandrere, selv når en venter på beskjed om permanent opphold, bør få tilbud om norsk kurs.

Retten til religionsutøvelse. Å få utøve sin religion, også sammen med andre, er en menneskerettighet, også for de som bor i asylmottak, enten de har fått opphold, avsalg eller venter på svar. Alle må få informasjon om tilbud om samlinger for sitt trossamfunn i nærmiljøet, f.eks. om kirker og moskeer.

Retten til arbeid. Å arbeide er nært knyttet til realiseringen av menneskeverdet. Norsk integreringspolitikk bør derfor samordnes med arbeidsmarkedspolitikken, med gode sosiale og økonomiske ordninger. Mange arbeidsgivere velger bevisst bort personer med innvandrenavn. Myndighetene bør vurdere å prøve ut en ordning som har vært benyttet i Sverige, hvor jobbsøkere kan sende inn anonyme søknader.¹¹ Andre måter å hjelpe innvandrere inn i arbeidslivet er traineeordninger der man spesielt fokuserer på å få fram innvandrere som ledere (Oslo kommune har f.eks. en slik traineeordning). En særskilt utfordring er at mange innvandrerkvinner ikke kommer i arbeid. Her har myndighetene en viktig oppgave i å tilrettelegge for at flere innvandrerkvinner får tilgang til arbeidsmarkedet. Arbeidsplasser bør også legge til rette for stille rom/bønnerom som kan brukes både av muslimer og av andre. Flere av bedriftene som omtales som gode flerkulturelle arbeidsplasser har slike rom (Posten, Sporveien). De brukes kanskje mest av muslimer, men man kan gjerne oppmuntre til at det er et flerreligiøst rom.

¹¹ Se f.eks. denne saken i Aftenposten om saken:
<http://www.aftenposten.no/forbruker/jobbogstudier/jobb/article1173908.ece?service=print>

Det religiøses plass i samfunnsdebatten. Det religiøse spiller en viktig rolle i offentligheten og det "hellige" – det som hører det guddommelige til – er noe av fundamentet i menneskers identitet. Sekulære eller andre religiøse aktører trenger ikke være enige, men det er viktig at vi forstår hverandre. Gjennom brede møteplasser mellom folk av ulike kulturer og religioner vil vi kunne allmenngyldiggjøre religiøse argumenter og trosoppfatninger slik at det skaper forening og forståelse. Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) er et godt eksempel på hvordan staten kan tilrettelegge for dialog. Myndighetene kan ikke se på de religiøse aktørene utelukkende som kanaler for å få fram sine saker/ synspunkter/ verdier.

Norsk identitet. Å føle seg norsk er knyttet til felles referanserammer i språk, historie, kultur, media og til dels religion mm. Slike referanserammer oppleves av mange som positive i det de skaper en følelse av at vi har noe felles og er knyttet til viktige verdier. Som innvandrere vil en kunne oppleve at en befinner seg utenfor dette fellesskapet bygget på felles referanserammer. Stat og storsamfunnet må være bevisst det ansvaret det er å la innvandrere få del i våre felles historier og kultur, samtidig som en må ha respekt for at innvandrere har sine egne historier og kulturelle bakgrunn som de vil bevare. Alle i samfunnet må bidra til å skape rom for en norsk identitet som er romslig og inkluderende, uten at vi oppgir målet om å ha noe felles. Et nasjonalt fellesskap må i fremtiden både bygges på felles verdier og en felles kulturarv, samtidig som den må gi rom for den forskjellighet som ligger i at vi består av en rekke ulike etniske grupper.

Forslag til Kirkemøtets vedtak

Til Den norske kirkes egne organer:

- Det bør gjøres en gjennomgang av strukturer og ansvarsforhold i Den norske kirke på dette feltet på alle nivåer. Det bør settes av ressurser til arbeid med innvandring, flyktninger og integrering.
- Et flerkulturelt perspektiv bør bygges inn i kirkens dokumenter og strategier som diakoniplaner, trosopplæring etc. Kirken bør engasjere mennesker med ulik kulturbakgrunn i trosopplæringsprosjekter.
- Den lokale kirke bør ha som mål å være integrerende på en slik måte at innvandrere finner sin plass innenfor menigheten og bidrar til gudstjenesteliv og andre aktiviteter. Samtidig må det også legges til rette for at innvandrergrupper kan organisere seg som grupper i menigheten, med gudstjenestefeiring på sitt morsmål ved behov.
- Det diakonale arbeidet må styrkes på innvandringsfeltet. Kompetansen for diakoner og andre kirkelig tilsatte bør heves gjennom etterutdanning slik at de bedre kan jobbe for å integrere innvandrere i menigheten. Flerkulturelle kompetanse bør være en obligatorisk del av all kirkelig utdanning.
- Innen rammen av strategiplanen 2005-2008 om *integrering av flerkulturelt perspektiv* i arbeidet (under diakoni) bør integrering og utvikling av tverrkulturell kontakt betones som satsingsområde for menighetene.
- Det må samarbeides med Nye Norges Kristne Råd og dets medlemskirker om å utvikle kontakten med ulike etniske kristne grupper.

- Kirken bør samarbeide med kommunene ved flyktningkonsulentene, spesielt vedrørende dem som ikke omfattes av introduksjonsordningen.
- Det bør rekruttere flere personer med innvandrerbakgrunn til kirkelig stillinger. Innvandrere bør stimuleres til å ta kirkelig utdanning, eller bruke relevant utdanning de allerede har.
- Kirken bør bruke KIAs 33-årige kompetanse på dette feltet ved at bispedømmene og den enkelte menighet samarbeider med KIA-regionen i sitt bispedømme.
- Dialogarbeidet mellom mennesker av ulik tro må fortsette og utvikles, ikke minst lokalt.
- Kirkelige og teologiske utdanninger må i sine læreplaner og undervisning gjenspeile at vi er et flerkulturelt samfunn, med de utfordringer og muligheter det innebærer.

Til offentlige myndigheter:

- Grunnlaget for god integreringspolitikk er kunnskap og kommunikasjon. Det offentlige har en rolle i å legge til rette for dialogarenaer og møtesteder av ulik slag.
- Ordninger for flyktninger og innvandrere må være tilstrekkelig rause til at de gir muligheter for en god start i et nytt land. Norsk integreringspolitikk må samordnes med arbeidsmarkedspolitikken, med gode sosiale og økonomiske ordninger.
- Språk er et vilkår for integrering. Språkopplæring bør starte tidlig i asylmottaket og alle bør få tilbud om norskkurs, selv om ikke varig opphold er innvilget.
- Alle må få informasjon om tilbud om samlinger for sitt trossamfunn i nærmiljøet, f.eks. om kirker og moskeer.
- Staten bør legge til rette for at alle innvandrere kommer seg inn i arbeidslivet da dette handler om grunnleggende menneskeverd og å få delta i sammenhenger der en kan utvikle en forståelse for det samfunnet en lever i.
- Stat og kommune bør sammen med arbeidslivet legge til rette for lederutvikling av innvandrere.
- En særlig utfordring er kvinnens stilling. Stat og kommune må vurdere flere tiltak for at kvinner kan delta mer aktivt i ulike deler av samfunnslivet.
- Offentlige myndigheter bør være bevisst den viktige rollen religionen spiller i samfunnslivet og bør aktivt tilrettelegge for religionsdialog som et integrasjonsprosjekt.

Vedlegg til Kirkemøtesaken om innvandring og integrering

Aktuelle tall, statistikk vedr. innvandring til Norge¹

I følge Statistisk Sentralbyrå flyttet 40 150 personer til Norge i 2005, mens 21 700 personer flyttet ut av landet.² Ved inngangen til 2006 var det 386 000 personer med innvandrerbakgrunn i Norge, noe som tilsvarer 8,3 prosent av befolkningen. Det er 319 000 førstegenerasjonsinnvandrere i Norge, og 68 000 personer er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre. I alt 285 300 personer hadde innvandrerbakgrunn fra et ikke-vestlig land, noe som tilsvarer 74 prosent av innvandrerbefolkningen og 6,1 prosent av den totale befolkningen. Halvparten av førstegenerasjons- innvandrere fra Afrika, Asia (med Tyrkia), Øst-Europa og Sør- og Mellom-Amerika er kommet som flyktninger. En av tre førstegenerasjonsinnvandrere har bakgrunn fra et vestlig land. Det bor personer med innvandrerbakgrunn i alle landets kommuner, og 14 kommuner har flere enn 10 prosent. Oslo ligger klart på topp med 23,0 prosent, etterfulgt av Drammen (17,6 prosent) og Lørenskog (14,3 prosent). I alt 15 innvandrergrupper talte flere enn 10 000 personer pr. 1.1.2006. Personer med pakistansk innvandrerbakgrunn utgjør den største enkeltgruppen med 27 700 personer, etterfulgt av svensker (23 500), irakere (20 000) og dansker (19 100).

Det finnes tre lovlige veier inn i Norge for borgere av land utenfor EØS/Norden. Det er som arbeidsinnvandrer, gjennom familieinnvandring og som flyktning.

I 2005 var der et månedlig gjennomsnitt på 31800 utenlandske statsborgere med gyldig *arbeidstillatelse* i Norge. I alt 92 prosent av arbeidsinnvandringstillatelsene i 2005 ble gitt til borgere fra Europa. For øvrig ble fire prosent gitt til borgere fra Asia, to prosent til borgere fra Amerika og én prosent fra Oseania og Afrika.

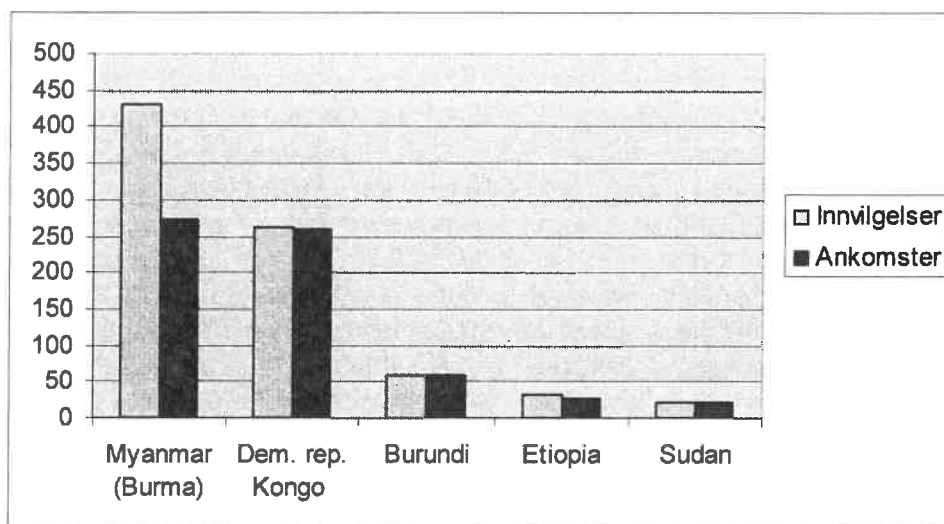
Utlendingsmyndighetene innvilget i 2005 i overkant av 13 000 førstegangs *familieinnvandringstillatelser*. Det er tre hovedgrupper av familieinnvandrede. Den første gruppen er de som har funnet seg en ektefelle i Norge, eller de er barn av en som har funnet seg en ektefelle i Norge. Den andre gruppen er de som kommer fordi de har en ektefelle eller foreldre som har flyktet til Norge på grunn av krig i hjemlandet. Den tredje gruppen er de som har en ektefelle eller foreldre som har fått arbeid eller skal studere i Norge. Flest tillatelser ble gitt personer fra Thailand – drøyt 1000. Dernest fulgte tillatelser til irakiske og somaliske borgere, med i overkant av 900 tillatelser per land. Av dem som fikk familieinnvandringstillatelse i 2005 ble 40 prosent forent med en norsk eller nordisk borger, hovedsakelig som ektefelle.

Det er to måter å bli *flyktning* i Norge på; som overføringsflyktning/kvoteflyktning og som asylsøker. UDI innvilget opphold til i overkant av 940 overføringsflyktninger i 2005

¹ Informasjon er hentet fra Utlendingsdirektoratets "Tall og Fakta 2005" og fra Statistisk Sentralbyrås nettsider: <http://www.ssb.no/innvbef/>

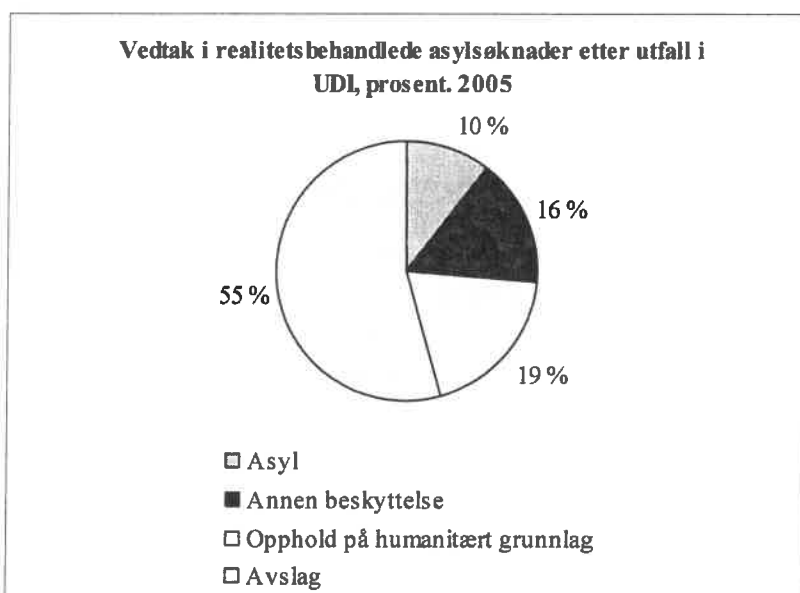
² For å regnes som henholdsvis utvandrer eller innvandrer må en ha til hensikt å oppholde seg i et land minst seks måneder og melde dette til folkeregisteret.

(se Figur 1). Personer med bakgrunn fra Myanmar, Den demokratiske republikken Kongo og Burundi utgjorde til sammen 80 prosent av innvilgelsene i 2005.

Figur 1. Innvilgelser og ankomster av overføringsflyktninger fordelt på fem største land. 2005

Når det gjelder asylsøknader, ble 45 prosent av de totale antall realitetsbehandlede asylsøknader innvilget opphold, noe som utgjør nærmere 2500 personer. Denne gruppen kan deles opp i 3 underkategorier (se Figur 2 og 3):

Figur 2. Vedtak i realitetsbehandlede asylsøknader etter utfall i UDI, prosent. 2005

Asyl

570 personer, eller ti prosent av dem som fikk søknaden realitetsbehandlet i 2005, fikk innvilget asyl. Av dem som fikk asyl, var flest borgere av Somalia og Eritrea eller

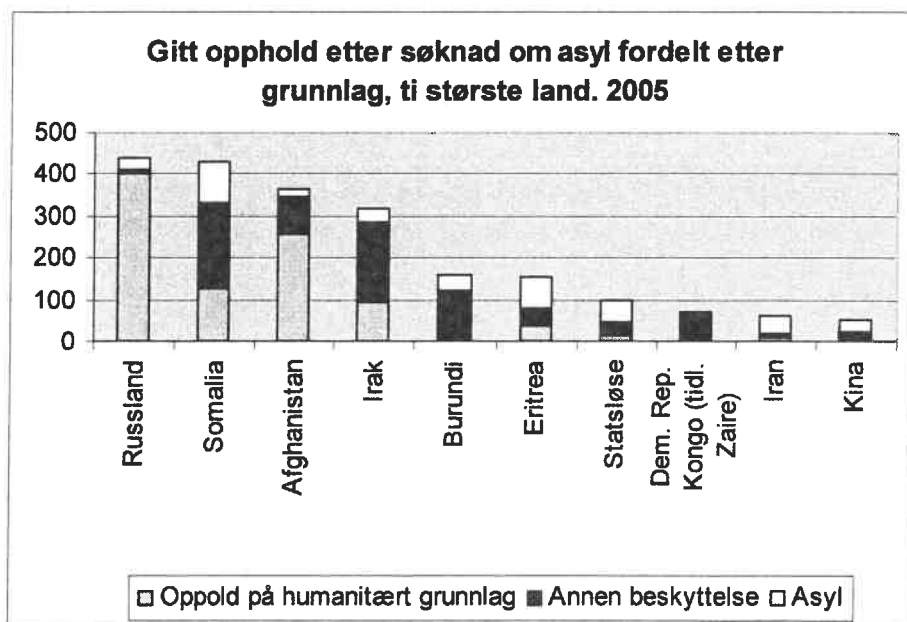
statsløse asylsøkere. De fleste av de statsløse var palestinere. Til sammen utgjorde disse tre gruppene 39 prosent av alle som fikk innvilget asyl i 2005. Totalt ble det innvilget asyl fra 41 forskjellige land.

Annen beskyttelse

860 personer, eller 16 prosent av dem som fikk søknaden realitetsbehandlet i 2005, fikk opphold av ulike beskyttelsesgrunner. Av dem som fikk opphold på dette grunnlaget, var 60 prosent fra Somalia, Irak eller Burundi.

Opphold av humanitære grunner

I overkant av 1050 personer, eller 19 prosent av dem som fikk søknaden realitetsbehandlet i 2005, fikk opphold av humanitære grunner. Denne kategorien gjelder for asylsøkere som ikke innvilges opphold etter asyl eller flyktningkonvensjonen eller på bakgrunn av andre internasjonale konvensjoner, men som likevel kan gis opphold på grunnlag av "sterke" eller "særlig sterke menneskelige hensyn". I alt 38 prosent av den som ble gitt opphold av humanitære grunner, var fra Russland (de fleste med tsjetsjensk etnisitet).

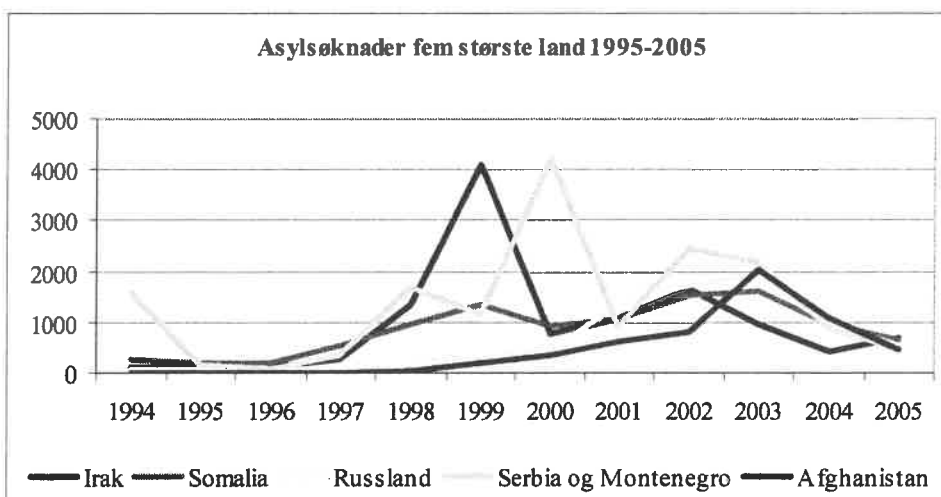

Figur 3. Gitt opphold etter søknad om asyl fordelt etter grunnlag, ti største land. 2005

I 2005 ble 4800 flyktninger og familieinnvandrede bosatt i norske kommuner. Det ble bosatt flest flyktninger i Oslo kommune i 2005, til sammen 472. Deretter følger Trondheim, Bergen, Kristiansand og Stavanger. I forhold til folketallet var det en av Norges minste kommuner, Bykle, som bosatte flest. Av fylkene var det Vest-Agder som bosatte flest i forhold til folketallet.

Det har vært en nedgang i antall asylsøknader i 2005 i forhold til 2004 (se Figur 4). Nedgangen i 2005 var på 32 prosent og mer enn 2500 søknader. Nedgangen i antallet søknader henger i følge UDI trolig sammen med effektivisert og differensiert

saksbehandling, kortere saksbehandlingstider og fravær av konflikter i Europas nærområder og dermed en generell nedgang i antallet asylsøkere i Europa. I EU gikk asylsøknader samlet ned med 16 prosent fra 2004 til 2005, herunder var nedgangen for de nye EU-landene 33 prosent, mens for de gamle landene var nedgangen på 16 prosent. Norge hadde per tredje kvartal 2005 den tredje største relative nedgangen blant de industrialiserte landene.

Figur 4. Asylsøknader fem største land 1995-2005

MKR Sak 34/06

Nytt forslag til ordlyd i vedtak i sak 34/06: Innvandring og integrering - Den norske kirkes rolle i et flerkulturelt samfunn (KM-sak)

1. MKR ber KR fremme saken med for Kirkemøtet, med utgangspunkt i det saksdokument som er lagt fram, og med de endringer som følger av samtalen i MKR og KR.
2. MKR ber KR følgende forslag til vedtak for Kirkemøtet:
 1. Kirkemøtet vil understreke Den norske kirkes rolle og ansvar for å bidra til en god og respektfull integrering, når det norske samfunn går i retning av å bli et mer flerkulturelt og flerreligiøst fellesskap enn før. Alle deler av kirken på alle nivå må drøfte og arbeide med hva dette innebærer og hvordan kirken best kan fylle sin rolle lokalt, nasjonalt, internasjonalt, med utgangspunkt i de konkrete utfordringer som er nevnt i sakspapiret (bollepunkter s.18f).
 2. Den norske kirke må i møte med disse utfordringer gjøre tydelig gjeldende det kristne menneskesyn, med vekt på alle menneskers likeverd uansett etnisitet, rase og tro, og bidra til å bygge ned mistillit og avstand mellom mennesker som kan skape segring, mistillit og frykt.
 3. Den norske kirke må som nasjonal majoritetskirke delta i aktivt samarbeid med andre kristne kirker og andre tros- og livssynssamfunn for at mennesker med ulik kultur og religion skal ha bedre kontakt med hverandre, for å bygge tillit og forståelse for hverandre.
 4. Den norske kirke må delta aktivt i den offentlige debatt i Norge for å gi premisser for hvordan politikere og andre med myndighet kan legge til rette for at Norge skal være et godt land å bo i for mennesker av ulik opprinnelse, med utgangspunkt i følgende utfordringer: (nevnt i sakspapiret s.19f).
3. Kirkerådet bes følge opp saken i sitt arbeid, i særlig samarbeid med Mellomkirkelig råd.

Of/100906

